

PASTAIGU MARŠRUTS

DZINTARI

Jūrmala

~5 km

pludmale,
asfalta ceļi

~2 h

Dzintari ir viena no Jūrmalas pilsētas daļām, kas savulaik izveidojusies uz Bulduru muižas (līdz 1922. gadam Bilderlingshof/Bilderliņi) zemes tās rietumu daļā, kas robežojas ar Majoru muižu. 1874. gadā par godu Krievijas ķeizara Aleksandra II meitas Marijas precībām ar Lielbritānijas karalienes Viktorijas dēlu Edinburgas hercogu Alfrēdu Bulduru muižas mežā izveidojušos vasarnīcu koloniju sāka dēvēt par Edinburgu.

Laikā, kad blakus esošās baronu Firksu majorāta zemes (tagad Majori) 19. gadsimta 70. gados strauji attīstījās kā tirdzniecības un izpriecu vieta, Edinburga veidojās par turīgo rīdzinieku un iebraukušo aristokrātu apmešanās vietu ar krāšņām vasarnīcām un villām. Edinburgā tika svinēta vasara, baudot pastaigas pa pludmali, peldes, tenisa spēli, apmeklējot "bādes būdu" un koncertdārzus, uzņemot draugus un paziņas.

Līdz ar dzelzceļa līnijas Rīga–Tukums atklāšanu 1877. gadā arī Edinburgā tika ierīkota

dzelzceļa stacija. 1879. gadā uzbūvēja kūrmāju, kam vēlāk piebūvēja Jūras paviljonu, kas no 1910. gada tika izmantots kā kazino. 1878. gadā uzcēla skatuvi koncertu rīkošanai, kas vēlāk kļuva pazīstama kā Edinburgas kūrmājas estrāde. Kopš 1897. gada uz Edinburgas teātra skatuves regulāri uzstājās varietē trupas un muzicēja orķestri. Edinburga izpelnījās Jūrmalas aristokrātiskākās peldvietas slavu.

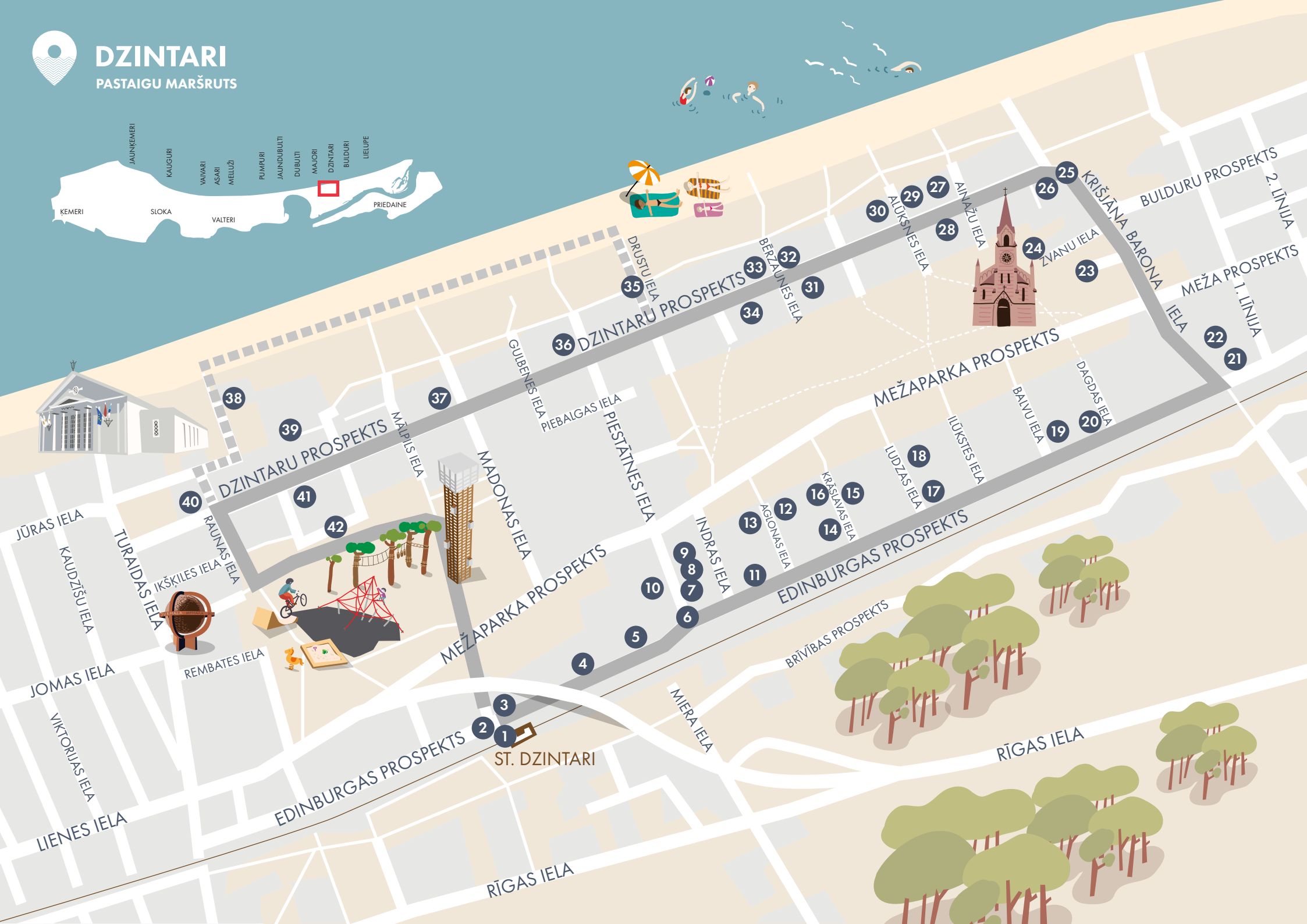
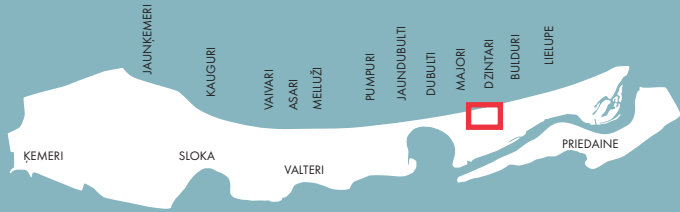
Pēc Latvijas Republikas nodibināšanas 1920. gadā Latvijas valdība Edinburgu iekļāva jaunizveidotajā Rīgas Jūrmalas pilsētā. Šajā laikā Edinburgā, kas bija izveidojusies par prestižu savrupmāju rajonu turīgākajiem vasarnīkiem, sāka celt arī tipveida ģimeņu mājas, kuru būvniecībā izmantotas Jūrmalā iecienītās klasiskās formas un nacionālā romantisma arhitektūras detaļas.

1922. gadā, Jūrmalas rajonu nosaukumus latviskojot, Edinburgu pārdēvēja par Dzintariem.

DZINTARI

PASTAIĢU MARŠRUTS

1

Dzelzceļa stacija „Dzintari”

Dzelzceļa stacijas „Dzintari” tagadējā ēka uzbūvēta 1980. gadā. Vēstures likločos stacija piedzīvojuši vairākas nosaukuma un atrašanās vietas maiņas. Stacija „Edinburga” tika atvērta reizē ar dzelzceļa līnijas Rīga–Tukums (oficiālais nosaukums Torņakalns–Tukums) atklāšanu 1877. gadā, un tā atradās mazliet tālāk par tagadējo staciju uz Majoru pusi. 1907. gadā staciju pārdēvēja par „Edinburgu II”, jo, pieaugot iedzīvotāju un atpūtnieku skaitam, starp to un Bulduriem tika ierīkota papildu pietura „Edinburga I”. Kad „Latvijas dzelzceļa” valde 1929. gadā pieņēma lēmumu par dzelzceļa staciju nosaukumu latviskošanu, „Edinburgu I” nosauca par „Avotiem”, bet „Edinburgu II” – par „Dzintariem”.

Vietējiem iedzīvotājiem bija atšķirīgi viedokļi par jaunajiem nosaukumiem. Vairākums atbalstīja nosaukumu „Avoti”, jo Lielupes krastā atradās zemnieku mājas „Avoti”, savukārt „Dzintari” radīja neizpratni. 1964. gadā, likvidējot pieturu „Avoti”, stacija „Dzintari” tika pārvietota nedaudz uz Rīgas pusi, kur tā atrodas arī šobrīd – Edinburgas prospektā 2. 2015. gadā dzelzceļa stacijā „Dzintari” tika izbūvēti paaugstinātie peroni un rekonstruēta stacijas ēka.

2

Edinburgas prospekts (līdz 1960. gadam – Kara iela, no 1961. līdz 1990. gadam – Gagarina prospekts)

Apbūve gar tagadējo Edinburgas prospektu veidojās 19. gadsimta beigās. Te zemesgabali bija mazāki un galvenokārt tika celtas īres vasarnīcas un pansijas.

Daudzām ēkām ir piešķirts atšķirīgu kategoriju aizsardzības statuss. Ēkas ar statusu „Arhitektūras piemineklis” ir obligāti jā saglabā atjaunojot vai restaurējot. Nākamā aizsardzības pakāpe – „Kultūrvēsturiski vērtīga ēka” – uzliet par pienākumu tās īpašniekam, ēku pārbūvējot, saglabāt apjomu, stilistiku, raksturīgos būvelementus un konstrukciju materiālus. Savukārt ēkām ar statusu „Vēsturiskā fona apbūve” saglabājams apjoms un stilistika, taču ir pieļaujama arī pārbūve vai dokumentāri pamatota nojaukšana.

3

Edinburgas prospekts 25

Ēka celta 1930. gadā kā dzīvojamā māja. Atbilstoši Jūrmalas valstspilsētas attīstības plāna vēsturiskās apbūves novērtējumam ēka ir vēsturiskās fona apbūves objekts. 21. gadsimtā tās arhitektūra papildināta ar moderniem stiklojumiem, saglabājot vēsturisko apjomu.

4

Edinburgas prospekts 31 / 33

Līdz 20. gadsimta 80. gadiem te atradās republikāniskā bērnu slimnīca „Avoti”, kas specializējās bērnu rehabilitācijā pēc elpošanas sistēmas, kuņģa un zarnu trakta, ortopēdiskām un citām slimībām. Šobrīd zemesgabals ir neapbūvēts.

5

Edinburgas prospekts 35 (lit. 1)

Ēka celta 1925. gadā kā dzīvojamā māja. Tai ir Jūrmalas vēsturiskajai koka apbūvei raksturīgie greznie kokgriezuma dekorī. Vietējas nozīmes arhitektūras piemineklis.

6

Edinburgas prospekta un Piestātnes ielas krustojums

Kādreiz prefi Piestātnes ielai atradās dzelzceļa stacija „Avoti” – papildu stacija starp Dzintariem un Bulduriem. Stacija tika likvidēta 1964. gadā.

Piestātnes ielas abās pusēs slējās greznas villas un pansijas. Šeit atradās arī ievērojamās latviešu diplomātu un inteliģentu Grosvaldu ģimenes vasarnīca.

7

Piestātnes iela 21

Klasiska Jūrmalas vasarnīca ar poligonālu torņa izbūvi un greznām kokgriezumu mežģīnēm. Koka ēkas asimetriskā kompozīcija liecina par jūgendstila ietekmi un to, ka vasarnīca tagadējā veidolā uz šī zemesgabala toreizējā Edinburgā bijusi jau kopš 20. gadsimta sākuma. Starpkaru periodā, 30. gados, kad šo rajonu dēvēja par Avotiem, šeit apmeklētājus pieņēma nervu slimību un runas traucējumu speciāliste ārste Ļaks-Gite. Aizsardzības statuss – “Kultūrvēsturiski vērtīga ēka”.

8

Piestātnes iela 19

Ēka ir valsts nozīmes arhitektūras piemineklis un apbur ar savām pirms vairāk nekā 100 gadiem amatnieku darinātajām detaļām un dabiskumu.

Ēkā šobrīd saimnieko mantinieki, tās vēsturiskie īpašnieki. Īpašnieces vecvectēvs podniekmeistars zemesgabalu (tagad Piestātnes iela 19 un 19A) nopirka no Bulduru muižas. Nostāsti vēsta, ka par tūkstoš cara zelta rubļiem... Uz blakus zemesgabala Piestātnes ielā 19A dzīvoja īpašnieka ģimene, bet šī māja tika būvēta kā vasarnīca īrei.

Kad 1994. gadā ģimene īpašumu atguva, padomju laikos uzklātais šifera jumts tecēja,

logi bija izdauzīti, flīzes izlauztas. Īres nams padomju laikos bija pārveidots par kara komisariāta vasarnīcu. Palēnām dzimtas īpašumā sākās atjaunošanas darbi – vispirms tika uzlikts jumts, tad nokrāsota fasāde.

2023. gadā konkursā “Jūrmalas vēsturiskās arhitektūras balva”, kurā tiek apbalvotas iepriekšējā gadā viskvalitatīvāk atjaunotās, restaurētās un pārbūvētās kultūrvēsturiskās ēkas Jūrmalā, ēka ieguva trešo vietu kā visautentiskākais no projektiem.

9

Piestātnes iela 19A

20. gadsimta sākumā celta historisma stila koka vasarnīca. Valsts nozīmes arhitektūras piemineklis. Mākslinieciski nozīmīgs ir ēkas mezonīns ar lodžiju un segtu lieveni. To ailas dekorētas ar režģa motīviem.

10

Bijušais Dzelzceļnieku pansionāts

Piestātnes ielai pretējā pusē kādreiz atradās 1965. gadā celtais PSRS Satiksmes ministrijas pansionāts, kur atpūtās dzelzceļa darbinieki ar savām ģimenēm. 2022. gadā pansionāta ēkas tika pārbūvētas par mūsdienīgu apartamentu kompleksu.

11

Edinburgas prospekts 39, k.1

Ēka celta 1910. gadā kā dzīvojamā māja. Galvenā fasāde akcentēta ar sikrūšu daliņuma vienkāršu verandu, kas iebūvēta mezonīnā. Nams atjaunots 2019.–2022. gadā. Pēc atjaunošanas tas ieguvis izteiksmīgu toni, tradicionālajā apbūvē ienesot mūsdienīgu akcentu.

12

Aglonas iela 1

Ēka uzbūvēta 1910. gadā. Vietējas nozīmes arhitektūras piemineklis.

13

Aglonas iela 2, lit.2

Ēka ar jūgendstila koka apbūvei raksturīgo glezniecisko asimetrisko tornīti celta 20. gadsimta sākumā kā dzīvojamā māja. Vietējas nozīmes arhitektūras piemineklis. Atjaunota 2004.–2007. gadā.

14

Edinburgas prospekts 47, līt. 1

Ēka celta 1920. gadā kā vasarnīca. Valsts nozīmes arhitektūras piemineklis. Izceļas ar interesantām stiklotām verandām divos stāvos mājas abās pusēs un greznu kokgriezuma dekoru uz jumta pārkares.

15

Krāslavas iela 1, k.3, "Villa Pehkschen"

Spilgts nacionālā romantisma paraugs. Apjomos kompakta koka ēka ar mansarda jumtu; vēsturiski tika saukta par "Villa Pehkschen" par godu tās arhitektam Konstantīnam Pēkšēnam. Dekoratīvo elementu sistēmā var saskatīt stilizētus etnogrāfisko ornamentu motīvus (jumta āži, dubultkrusta motīvs ailu noformējumā). 2013.–2014. gadā veikta ēkas renovācija.

Konstantīns Pēkšēns (1859–1928) ir viens no visu laiku ievērojamākajiem latviešu arhitektiem. Līdz Pirmajam pasaules karam Pēkšēna darbnīcā strādāja daudzi jaunie latviešu arhitekti, kas vēlāk kļuva slaveni, – Eižens Laube, Aleksandrs Vanags, Ernests Pole, Augusts Malvess u.c. Pēc K. Pēkšēna projektiem būvētas ēkas rotā vairākas Latvijas pilsētas. Rīgā uzceltas vairāk nekā 250 mūra un koka ēkas, tostarp izteiksmīgi Rīgas centra īres nami un nams Alberta ielā 12, kur šobrīd atrodas Jūgendstila muzejs.

16

Krāslavas iela 2

20. gadsimta sākumā Jūrmalas tradicionālās arhitektūras stilistikā celta koka ēka. Padomju laikā – atpūtas nama "Dzintari" korpuss. 2000. un 2005. gadā veikta ēkas pārbūve.

17

Edinburgas prospekts 53

Ēka celta 1926. gadā kā dzīvojamā māja. Padomju laikā līdz 1993. gadam bija viens no bērnu reimokardioloģiskās sanatorijas "Bulduri" korpusiem. Šeit ārstējās bērni ar sirds un asinsvadu slimībām, reimatismu, hroniskiem augšējo elpošanas ceļu iekaisumiem. Sanatorijā vienlaikus varēja uzņemt 200 bērnu, un tā bija lielākā šāda tipa sanatorija Latvijā. 1994. gadā bērnu rehabilitācija tika pārcelta uz nacionālo rehabilitācijas centru "Vaivari" un citiem reģionālajiem centriem, bet sanatoriju pārveidoja par Latvijas Pašvaldību savienības ģimenes aprūpes centru "Bulduri". Centrā uzturējās bērni no trūcīgām un sociāli nelabvēlīgām ģimenēm, bērni bāreņi, bērni invalīdi, kā arī nepilngadīgas māmiņas no dažādām Latvijas pilsētām. Vēlāk šeit tika atvērts arī rehabilitācijas centrs bērniem. 2006. gadā centrs tika reorganizēts.

Ēkas atjaunotas un ir privātpašumā.

18

Ludzas iela 3

Ēka celta 20. gadsimta sākumā. Tai ir klasisks simetrisks apjoms ar mansarda jumta izbūvi un četru kolonnu portiku pie ieejas, pusaploces formas logu ailas, oriģināli slēgi, erkera izbūve. Vietējas nozīmes arhitektūras piemineklis. 1999. gadā ēka atjaunota.

19

Edinburgas prospekts 61

Uz zemesgabala ir divas ēkas, kas 1928. gadā celtas kā dzīvojamās mājas. Padomju laikā šeit bija ierīkots pansionāts. 1996. gadā 1848 kvadrātmetrus lielo zemesgabalu ar ēkām atguva tā. Savu īpašumu viņa uzdāvināja Latvijas Republikas Robežsardzei, un kādu laiku te atradās Lielupes ostas robežkontroles punkts un Imigrācijas dienests. 2007. gadā ēkas tika atjaunotas. Tagad te ierīkots Valsts robežsardzes Rīgas pārvaldes atbalsta punkts "Jūrmala".

20

Edinburgas prospekts 65

Ēka celta 1909. gadā un, kā rāda tās gleznieciskais, asimetriskais apjoms, ir izteiksmīgs jūgendstila koka apbūves paraugs. Vietējas nozīmes arhitektūras piemineklis.

21

Edinburgas prospekts 75

Viens no retajiem tā dēvētās staļinisma (arī Staļina baroka vai Staļina ampīra) arhitektūras paraugiem Jūrmalā. Ēka celta 1959. gadā kā viens no sanatorijas "Bulduri" korpusiem ar 125 vietām. Ēkas monumentālo kompozīciju vizuāli nedaudz vieglāku padara koka galerija otrā stāva terasē. Šobrīd ēka pieder Latvijas valstij, un tajā darbojas Valsts zemes dienesta Jūrmalas nodaļa un Jūrmalas valstspilsētas administrācijas Pilsētplānošanas pārvalde.

22

Krišjāņa Barona iela 13

20. gadsimta sākumā celta dzīvojamā ēka – pansija. Asimetriskas kompozīcijas divstāvu koka karkasa konstrukcija, ēkas apjoms akcentēts ar trīsstāvu torni dienvidaustrumos. Fasādes apdarē izmantota savdabīga ailoto un siluetgriezuma detaļu kombinācija, kas veidota jūgendstila ietekmē. Vietējas nozīmes arhitektūras piemineklis. 2017. gadā dzīvojamā ēka restaurēta.

23

Krišjāņa Barona iela 6, Bulduru evaņģēliski luteriskā baznīca

Pieaugot iedzīvotāju un kūrorta viesu skaitam Bulduros, radās nepieciešamība pēc lūgšanu nama. Baznīcu pēc arhitekta Hermana Hilbiga projekta par ziedojumiem uzbūvēja un iesvētīja 1889. gadā. No sarkanajiem ķieģeļiem būvētā baznīca savulaik bija pazīstama kā Waldkapelle jeb Meža kapela. Dievkalpojumi šeit notika vācu, latviešu un igauņu valodā.

1930. gadā, pateicoties Kristapa Morberga testamentā Bulduru baznīcai novēlētajiem 2000 latiem, draudze ķērās pie nepieciešamajiem baznīcas remontdarbiem – salaboja jumtu, ievilka elektrību un ierīkoja apkuri, lai dievkalpojumus varētu noturēt arī ziemā.

Pēc Otrā pasaules kara ēkā tika izvietota LPSR Centrālā Valsts kinofotofonodokumentu arhīva kinodokumentu nodaļa, pilnībā iznīcinot dievnama interjeru.

90. gadu beigās baznīca tika atdota atpakaļ draudzei, un tagad te atkal notiek dievkalpojumi.

24

Krišjāņa Barona iela 4

Vietējas nozīmes arhitektūras piemineklis. Vienstāva guļbūve uz mūrētiem ķieģeļu pamatiem ar jumta stāvu un piebūvi pie rietu-

mu fasādes. Ēkas arhitektoniskais veidols un dekoratīvās detaļas liecina par tās piederību Latvijā reti pārstāvētajam krievu nacionālā romantisma stilam. Ir versija, ka uz pašreizējo vietu ēka pārcelta no Dzintariem, kur tā atradusies blakus toreizējai Edinburgas pareizticīgo baznīcai. Pieļaujams, ka ēka celta ap 1894. gadu – vienlaikus ar baznīcu. 20. gadsimta 60. gados šeit dzīvoja Bulduru apgaitas mežsargs. Ēka atjaunota 2014.–2018. gadā.

25

Dzintaru prospekts (iepriekš – Edinburgas prospekts)

Izbūvēts 19. gadsimta beigās, turpinot Bulduros iesāktu regulāro plānojumu ar taisnām ielām un vienāda lieluma gruntsgabaliem. Sākumā šķērsielas tika sauktas par līnijām un numurētas. Sākot ar 19. gadsimta beigām, gruntsgabalus šeit sāka iegādāties turīgi, izglītoti vācu, krievu un latviešu izcelsmes ļaudis, kas tur uzcēla slavenu arhitektu projektētas reprezentablas vasarnīcas. Tikai Dzintaru prospektā vien ir četrpadsmit valsts un vietējas nozīmes arhitektūras pieminekļi un pieci valsts nozīmes mākslas pieminekļi.

26

Dzintaru prospekts 74, lit.3

Ēka celta 20. gadsimta sākumā kā dzīvojamā māja, un tai ir bagātīgs Jūrmalas tradicionālajai apbūvei raksturīgo iezīmju kopums. Vietējas nozīmes arhitektūras piemineklis. 2000. gadā māja atjaunota, saglabājot visu ēkas dekoru sistēmu un elementus.

27

Dzintaru prospekts 53

Arhitekta Vilhelma Bokslafa 1909. gadā celtā dzīvojamā māja ir izteismīgs jūgendstila rosināta nacionālā romantisma paraugs. Valsts nozīmes arhitektūras piemineklis. Tagad te dzīvo saimnieki, kas rūpīgi atjaunojuši vēsturisko īpašumu – gan dzīvojamo māju, gan pagrabu, gan saimniecības ēku, kur kādreiz dzīvojis šoferis un dārznieks. Vilhelms Ludvigs Nikolajs Bokslafs (1858–1945) ir viens no izcilākajiem 20. gadsimta pirmās puses arhitektiem. Dzimis Rīgā senā, bagātā un aristokrātiskā baltvācu dzimtā. Studēja Rīgas Politehniskajā augstskolā, kur ieguva arhitekta izglītību. 1901. gadā pēc viņa projekta uzcelta Georgam Armitstedam piederošā Jaunmoku pils, 1902.–1905. gadā projektēja vienu no savām pazīstamākajām celtnēm – Rīgas Biržas komitejas komercskolas ēku (tagad Latvijas Mākslas akadēmijas ēka) “ķieģeļu gotikas” stilā.

1907.–1909. gadā pēc viņa projekta celta Dubultu luterāņu baznīca Jūrmalā, bet 1910. gadā – Rīgas Krusta baznīca. V. Bokslafs ir vairāku industriālu projektu autors, tostarp pēc viņa projekta celti ūdensatorņi Rīgā, Alises ielā (1910) un Čiekurkalnā (1912), un Slokas papīrfabrikas (tolaik Baltijas celulozes fabrikas) korpusi tā sauktajā ķieģeļu stilā.

28

Dzintaru prospekts 68

Vietā, kur tagad redzama mūsdienīgā viesnīca “Amber Sea Hotel” ar restorānu un nelielu ūdens relaksācijas centru, padomju laikā bija viens no Maksima Gorkija vārdā nosauktās sanatorijas guļamkorpusiem, vēlāk, 90. gados, viesnīca.

29

Dzintaru prospekts 51

Ēka celta 19./20. gadsimta mijā. Gleznieciska apjomu kompozīcija ar oriģinālajiem dekora elementiem, detaļām interjerā un eksterjerā. 20. gadsimta 90. gados šeit darbojās Jūrmalas Alternatīvā skola.

30

Dzintaru prospekts 49

Kokgriezuma detaļām bagātīgi greznotā vienkārša ēka ir 20. gadsimta sākuma valsts nozīmes arhitektūras piemineklis. Īpaši izceļas zem mezonīna pārkares esošais balkons. Pret pagalmu vērsta neliela veranda. No šķērsielas apskatāma dekoratīva sēta un vārtu aila. Ēka ir valsts īpašumā.

31

Dzintaru prospekts 58

Viena no izteismīgākajām gadsimtu mijas koka vasarnīcām, kas rotāta ar kokgriezuma dekoriem. Izcili bagātīgs ir ielas fasādes atklātās verandas dekors – kokgriežumi, pusapļa aila jumta stāvā, horizontālas dekoratīvas joslas. 19. gadsimta beigu valsts nozīmes arhitektūras piemineklis. Sākotnēji ēka būvēta kā vasarnīca vienai ģimenei, padomju laikā pārbūvēta izmantošanai vairākām ģimenēm. Atzīmējot ēkas kvalitatīvo rekonstrukciju, ēka izvirzīta “Jūrmalas vēsturiskās arhitektūras balvai 2024”.

26

27

29

30

31

32

Dzintaru prospekts 41

1910. gadā celtā ēka ir liecība tam, ka Jūrmala, arī tā pilsētas daļa, kur jau vairāk nekā gadsimtu slejas smalkas villas un pansijas, reiz bija vienkārši zvejnieku ciemi. Šodien grūti iedomāties, ka visgarām jūras krasta līnijai vidēja zvejas laivas un tikli, kāpu mežā slējās reņģu žāvētavas, bet apbūvi veidoja smagnējas planku ēkas.

19. gadsimtā, Jūrmalai attīstoties kā kūrortam, bija nepieciešams ēkas pielāgot peldu viesu uzņemšanai. Ēkas Dzintaru prospekta 41 ir raksturīgs piemērs šādai evolūcijai. Zvejnieku mājām – pamatēkai un saimniecības ēkai ar vasaras virtuvi – ir 7,5 cm biezas guļplanku sienas. Laikam ejot, ēkas funkcionāli un vizuāli pielāgotas vasarnieku vajadzībām. Atpūtas mājai izbūvēta smalkrūšu veranda, savukārt vaļējais lievenis rotāts koka līstītēm. Diagonālrežģu kārtojums ir senākais vaļēju ailu dekoratīvā noformējuma paņēmieni. Smalkais koka režģis atturīgajā pret ielu vērstaļā ar lineļļas krāsām krāsotajā fasādē arī šodien darbojas kā izteismīgs akcents.

Ēkas ir valsts nozīmes piemineklis un viens no retajiem Jūrmalas zvejnieku māju apbūves paraugiem, kur atjaunošanā izmantota visa vēsturiskā substance. Ēkas rekonstrukcija ieguva 1. godalgu konkursā "Jūrmalas vēsturiskās arhitektūras balva 2023".

33

Dzintaru prospekts 39

Līdz Pirmajam pasaules karam šeit darbojās Helenes Kevičas pansija, bet 1930. gadā tika atvērta sanatorija "Edinburg", par kuru tā laika brošūrā teikts: "Sanatorija moderni iekārtota ar visām labierīcībām, atrodas mežā skaistā vietā, tuvu pie jūras. Saulainas atpūtas telpas. Piemērota atpūtai un veselības uzlabošanai slimības pārcietušiem, kā arī dažādu iekšējo un nervu slimību ārstēšanai. Medicīnas vannas un diētiska uzraudzība, vingrošana, masāža, elektriskā masāža, diatermija, kalnu saule, sollux saule, skaituma kopšana. Pirmklasīga virtuve un apkalpošana."

Padomju laikā ēkai tika piešķirts kultūrvēsturiska pieminekļa statuss, jo 1905. gadā februārī un martā šeit bija uzturējies padomju literāts Maksims Gorkijs. Vēlāk bija viens no M. Gorkija vārdā nosauktās sanatorijas korpusiem. Kopumā sanatorijā, kuras profils bija sirds un asinsvadu sistēmas slimību ārstēšana, bija 425 vietas, izvietotas vairākos korpusos.

2006. gadā uzbūvēta vēsturiskās celtnes kopija; tagad ēka ir vasarnīcu kompleksa sastāvdaļa.

34

Dzintaru prospekts 52/54, Morbergu vasarnīca un botāniskais dārzs

1880.–1883. gadā neogotikas stilā būvētā unikālā ēka ir valsts nozīmes arhitektūras un kultūras piemineklis. To cēlis ievērojamais latviešu mecenāts, būvuzņēmējs Kristaps Morbergs. Vasarnīca un dārzs tika veidots tolaik neapbūvētā priežu mežā. Morbergs celtniecībā izmantojis būvmateriālus, kas bija palikuši pāri pēc citu viņa projektēto ēku celtniecības, bet sienu siltināšanai izmantojis priežu skuju kārtu. Koka vasarnīca apšūta ar metāla plāksnēm, logu ailēs ir redzams, iespējams, vecākais vitrīnstikls Latvijā. Savulaik dārza lepnums bijis baseins, ko rotājuši skulptūra – zēns ar gulbi –, taču laika gaitā tā zudusi. Tagad baseina vietā ir krāšņa rožu dobe. Zemesgabala stūrī izveidotais pagrabs savulaik, iespējams, kalpojis šampinjūnu audzēšanai. Padomju laikos tajā darbojās iecienītais "Balzama bārs".

Padomju laikā šeit bija ierīkota Maksima Gorkija vārdā nosauktās sanatorijas bibliotēka. 70. gados siltumnīcas un augļu dārza vietā no ķieģeļiem uzcēla kopmītni. Saskaņā ar Kristapa Morberga testamentu komplekss pieder Latvijas Universitātei. 2008. gadā Latvijas Universitāte vasarnīcas kompleksu – vasarnīcu, ziemas dārzu, viņa pagrabu, saimniecības ēku, sarga un pārvaldnieka māju – restaurēja pēc arhitek-

ta Pētera Blūma projekta. Iekšā var aplūkot ēkas krāšņo interjeru, tostarp Alberta Hogarta 1893. gada griestu gleznojumu, pēc veciem paraugiem atjaunotās ar roku zīmētās tapetes, oriģinālās durvis un podiņkrāsnis. Šis ir viens no izcilākajiem restaurācijas darbiem Latvijā.

35

Drustu iela, izeja pie jūras

Šeit var atpūsties uz soliņa un pēc tam turpināt pastaigu gar pludmali, izlaižot dažus objektus, vai atgriezties pilsētā. 1978. gadā šeit tika atvērta saldējuma kafejnīca "Leduspuķe" ar oriģinālu interjeru – zāle bija noformēta zili baltos toņos un izrotāta ar stilizētiem ledus gabaliņiem. Apmeklētājiem tika piedāvātas kūkas, kafija un atspirdziņoši dzērieni, taču iecienītākie bija dažādi saldējuma kokteiļi un firmas saldējums "Leduspuķīte". Tagad kafejnīcas ēkas vairs nav.

36

Dzintaru prospekts 27

Gan ēka, gan savdabībā lapene, kas atgādina leļļu namiņu, ir 20. gadsimta sākuma vietējas nozīmes arhitektūras piemineklis. 70.–80. gados šeit bija bērnudārzs. Šobrīd ēka pieder valstij un te darbojas Jūrmalas Alternatīvās skolas bērnudārzs.

37

Dzintaru prospekts 19

1958. gadā šeit tika atklāts kinoteātris "Dzintars" ar 800 skatītāju vietām. Vēlāk šeit ierīkoja "Cinevilla" filmēšanas paviljonu. Šobrīd palikušas tikai ēkas konstrukcijas. Kāpās aiz bijušā kinoteātra ēkas ir apskatāmas savdabīgu mājiņu paliekas. Savulaik šeit darbojās restorāns "Vigvams", kas bija iekārtots kā indiāņu ciemats ar vairākiem vigvamiem.

38

Smiltenes iela 3/5, bijusī

M. Maksimoviča ūdensdziedinātava

Ēka vislabāk apskatāma no pludmales puses. Valsts nozīmes arhitektūras piemineklis. Uzbūvēta 1906. gadā kā ārsta Mihaila Maksimoviča (1867–1923) sanatorija. Viena no retajām vēl apskatāmajām pludmales ēkām, kas bija paredzētas peldviesu apkalpošanai. Tā izbūvēta kāpas virsotnē simetriskā apjoma kompozīcijā. Centrā ir torņveida divstāvu apjoms, bet malās – divas mazākas izbūves ar torniņiem. Visu ansambli savieno vannu ēka. Jūras puses fasādē dominē neokrievu stils, redzamas arī jūgendstila detaļas. Viena no iespaidīgākajām 20. gadsimta sākuma koka celtnēm Jūrmalā.

Ūdens dziedinātava un sanatorija ātri izpelnījās pozitīvu slavu, vairojot Rīgas Jūrmalas

kā kūrorta popularitāti. Ši bija pirmā sanatorija Rīgas Jūrmalā, kas strādāja visu gadu. Ūdensdziedinātava piedāvāja jūras ūdens, sērūdens un dūņu vannas, masāžas, vingrošanas nodarbības, Šarko dušas, elektroprocedūras. 1913. gadā ārsts Maksimovičs izveidoja Rīgas Jūrmalas ārstu biedrību, kuras mērķis bija pētīt piejūras dziedinošo faktoru ietekmi uz cilvēka organismu, sekmējot Rīgas Jūrmalas kūrorta attīstību.

Pēc M. Maksimoviča nāves 1923. gadā sanatorija turpināja darbību ar nosaukumu "Edinburga".

Pēc Otrā pasaules kara vairākas koka ēkas tika izmantotas sanatorijas "Baltija" izveidei. Šobrīd palikušās ēkas ir privātpašumā.

39

Dzintaru prospekts 11, bijusī sanatorija "Baltija"

Savulaik šeit darbojās sanatorija "Baltija", kas bija specializējusies gremošanas orgānu slimību un vielmaiņas traucējumu ārstēšanā. Vienlaikus te varēja uzturēties līdz 400 cilvēku. Sanatorijā tika veikts arī zinātniskais darbs, pētot jaunas ārstniecības metodes ar minerālūdens vannu, ārstniecisko dūņu un minerālūdens dzeršanas pielietojumu. Iestādes pirmsākumi meklējami 1945. gadā, kad vairākās netālu esošās bijušās M. Maksimoviča sanatorijas kompleksa ēkās tika izveidota gastroenteroloģijas sanatorija "Baltija".

DZINTARI

PASTAIGU MARŠRUTS

70. gados šeit tika uzcelts daudzstāvu korpuss, kura arhitektonisko risinājumu tolaik uzskatīja par ļoti modernu un veiksmīgu.

Labajā pusē var redzēt sanatorijas "Baltija" minerālūdens paviljona paliekas. 1959. gadā sanatorijas teritorijā tika izdarīts 400 metru dziļš urbums. No tā izplūda hlorīdus, sulfātus un nātriju saturošs dabīgais dzesamais minerālūdens, ko nosauca par "Baltiju". Blakus sanatorijas ēkai izveidoja paviljonu, kur atpūtnieki varēja dzert šo dziedniecisko ūdeni. Pēc sastāva tas bija līdzīgs Ķemeru minerālūdenim, un to izmantoja kuņģa un zarnu slimību ārstēšanā.

Kreisajā pusē redzamas bijušās sanatorijas "Baltija" korpusa paliekas. Kādreiz modernās ēkas pirmā stāva līmenis izbūvēts uz dzelzsbetona stabiem, kas ļāva halles un ieejas apdarē izmantot stiklojumu. Lodžiju apdarē tika izmantots šokbetons (betons, kas izgatavots formā ar vibrācijas metodi), kas ir ne tikai izturīgāks, bet arī estētiski pievilcīgs, ar gludu virsmu, kas neprasa papildu apstrādi. Blakus daudzstāvu dzīvojamam korpusam atradās trīsstāvu ēka, kuras pirmajā stāvā bija biljarda zāle un bibliotēka, otrajā stāvā – ēdnīca ar vasaras terasi, trešajā stāvā – deju zāle un koncertzāle. Dienvidu puses sienā bija gandrīz pilnībā no stikla. Abas ēkas savienoja galerija. Līdz mūsdienām nav saglabājusies ne trīsstāvu ēka, ne baseina ēka. 1988. gadā tika veikts sanatorijas ēkas kapitālais remonts, bet 90. gadu beigās to slē-

dza. Šobrīd teritorija ar pamesto korpusu ir privātpašumā.

40

Dzintaru prospekts 3, lit. 1

Ēka būvēta 1930. gadā pēc viena no tā laika ģimenes māju tipveida projektiem ar nacionālā romantisma detaļām. Valsts nozīmes arhitektūras piemineklis. Uz viena zemesgabala uzceltas trīs gandrīz identiskas mājas, kuras varētu dēvēt par Jūrmalas "Trīs brāļiem".

41

Dzintaru prospekts 18

Ēka celta 1929. gadā pēc vācbaltu cilmes latviešu arhitekta Eižena Laubes projekta. Vietējas nozīmes arhitektūras piemineklis. Ēkas apjomu plastika ir tuva neoklasicisma stilistikai – ar bagātīgu klasisko ordera elementu motīvu. Greznu iespaidu rada fasāžu apdarē izmantotie ziedu motīvi. Ēkas belvedera stāvs glabā kādu noslēpumu – atverot sienā iebūvēto spoguļa paneli, pa šaurām kāpnēm var nokļūt jumta telpā, kur ir iekārtotas divu līmeņu galerijas. Tās viena no otras ir nodalītas ar bagātīgiem Austrumu stilā veidotiem kokgriezumiem un veido savdabīgu skatuvi.

Šis skaistais nams celts uzņēmējam Georgam Rudzītim, kuram piederēja kāpostu pār-

strādes fabrika Rīgā. Uzņēmums, ko 1863. gadā bija dibinājis viņa tēvs, izauga par slavenu lielrūpniecību, kuras ražojumi bija apbalvoti ar 18 medaļām. Rudzītis bija aktīvs sabiedriskais darbinieks, darbojās vairākās organizācijās, bijis liels mecenāts, par ko apbalvots ar Triju Zvaigžņu ordeni. Uzņēmējs nomira 1934. gadā. Pēc viņa nāves 1935. gadā par mājas īpašnieci kļuva operdziedātāja Milda Langenfelde – Georģa Rudzīša sievas meita. 1940. gadā īpašums tika nacionalizēts.

70. gados šeit atvēra Jūrmalas pilsētas slimnīcas grūtniecības patoloģiju nodaļu. Tobrīd tā bija viena no nedaudzajām šāda veida iestādēm PSRS, to dēvēja par "balto cerību namu". Iestādē bija sanatorijai līdzīgs režīms – miers, pastaigas gar jūru, ārstēšana, pilnvērtīgs uzturs. Ēkas interjers ir redzams kinofilmā "Vīrietis labākajos gados" (1977). Latvijai atgūstot neatkarību, namu atguva mantinieki, taču pēc neilga laika to pārdeva. Šobrīd ēka ir privātpašumā.

Eižens Laube (1880–1967) ir Latvijas ievērojamākais 20. gadsimta pirmās puses arhitekts, kurš gan ar saviem projektiem, gan publikācijām nostiprināja jūgendstila nacionālā romantisma virzienu, bet, mainoties arhitektūras stilistikai, kļuva par starpkaru perioda Latvijas vadošo arhitektu un radīja spožas neoeklektisma ēkas un interjerus.

Jūrmalā ir daudz Eižena Laubes projektētu ēku.

42

Dzintaru mežaparks

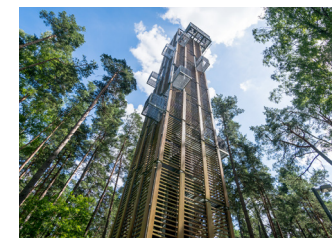
Viena no jaunākajām un populārākajām atpūtas vietām Dzintaros ir mežaparks starp Dzintaru prospektu un Edinburgas prospektu. Apmeklētājiem tas tika atvērts 2008. gadā. Dzintaru mežaparkā unikālas dabas vērtības – 200 gadus vecas priedes un aizsargājamais biotops mellenāji – harmoniski sadzīvo ar stilīgu arhitektūru. Ne velti arhitektu biroja “Substance” izstrādātais projekts saņēmis virkni atzinību. Tas nominēts prestižajai Mīsa van der Roes vārdā nosauktajai Eiropas Savienības Laikmetīgās arhitektūras balvai, novērtēts Latvijas Arhitektu savienības gada skatē un piedalījies Eiropas Ainau arhitektūras biennālē. Parka 13 hektāros izkārtoti bērnu rotaļu laukumi, skeitošanas rampas un tirdzniecības paviljoni, uz kuriem ved dēļu celiņi un tiltiņi. It viss – sākot no norādēm un beidzot ar atkritumu urnām – iekļaujas kopējā dizaina rokrakstā. Kā trāpīgi atzīmēts kādā kritikā, “dabas apgūšana, nepārveidojot to, bet padarot ērtāku”. Jau vairākus gadus vasaras sezonās šeit darbojas piedzīvojumu parki “Tarzāns” un “Tiklu parks”.

Parka centrālais objekts ir 33 metrus augstais Arņa Kleinberga (birojs “ARHIS”) projektētais skatu tornis, kas slaidumā un augstumā mērojas ar Jūrmalas priedēm. Ažūrās konstrukcijas 203 pakāpieni ved līdz skatu platformai 33,5 metru augstumā. Torņa fasādēs izbūvētie 12 balkoni pa ceļam uz virsotni paver skatu uz visām četrām debess pusēm. Līmētā priedes koka redeļu apdare iespaidīgo konstrukciju saplūcina ar mežaparka dabisko vidi.

1976. gadā šeit pēc arhitekta Edgara Šēnberga projekta tika uzcelta spēļu un atrakciju pils “Daile”, kas bija viena no nozīmīgākajām modernās arhitektūras celtnēm gan Jūrmalas, gan Latvijas kontekstā. “Daile” bija vieta, kur notika koncerti, konferences, kurortoloģijas izstādes, tajā bija iekārtots boulingss.

Atpūtas kompleksa vienā spārnā atradās bērnu kafejnīca “Kikerigū” ar īpaši tai radītu, bērniem atbilstošu interjeru: pasaku troņiem līdzīgi koka krēsli ar augstām, kokgriezumiem rotātām atzveltnēm, trauki ar pasaku tēlu zīmējumiem, sienu gleznojumi un vitrāžas. Pie ieejas viesus sagaidīja rūķis smiek-

līgā cepurē, bet kafejnīcas centrālais tēls gailis stāvēja un kustināja galvu. Kafejnīcā skanēja populāras bērnu melodijas, viesmīļi bija ģērbti pasaku tēlu kosmīmos, ēdienkartē bija ēdieni un dzērieni pēc speciāli izstrādātām receptūrām: “Meža celmiņš”, “Zelta riekstiņi”, “Burvju nūjiņas”, “Sniegbaltītes cienasts”. Svētdienās apmeklētājus izklaidēja Leļļu teātra aktieri, bet gada nogalē tika rīkotas Jaungada izklaides programmas. Parka teritorijā ik vasaru darbojas “Lunaparks” ar karuseļiem, spēļu automātiem, bērnu autodromu un panorāmas ratu. 2002. gadā “Daile” tika nojaukta.

42